

Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programının İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Akran Arabuluculuğu Becerilerine Etkisi

Efficiency of the Peer Mediation Program on the Sixth Grade Students' Ability of Peer Mediation

Nuray Taştan*, Uğur Öner**

ÖZET

Bu çalışmada, ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerine uygulanan akran arabuluculuğu eğitimi programının akran çatışmalarını çözmeye etkisi incelenmiştir. Araştırmada akran arabuluculuğu eğitimi programının akran arabuluculuğu sürecini doğru biçimde uygulama ve akran çatışmalarını çözmedeki etkililiği test edilmiştir. Bu amaçla on tane altıncı sınıf öğrencisine (5 erkek, 5 kız) her biri 80 dakika süren beş oturumlu akran arabuluculuğu eğitimi programı uygulanmıştır. Akran arabulucusu olarak yetiştirilen öğrenciler, akranlarının yaşadıkları gerçek çatışmaları arabuluculuk süreci aşamalarını kullanarak çözmeye çalışmışlardır. Bu uygulama sürecinde arabulucu öğrencilerin çatışma çözme süreçleri (çatışma yaşayan taraflardan ve arabulucu öğrencilerden izin alınarak) video kamera ile kaydedilmiştir. Daha sonra kayıtlar araştırmacı tarafından izlenerek Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Gözlem Formu (ASDGF) üzerinde; arabulucuların arabuluculuk süreci aşamalarını doğru biçimde uygulama ve akran çatışmalarını çözebilmede yeterli olmaları açısından, değerlendirilmiştir. Ayrıca arabuluculara Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Arabulucu Formu (ASDAF), taraflara Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Taraf Formu (ASDTF) uygulanmıştır. Akran arabuluculuğu eğitimi programının etkililiği, ASDGF, ASDAF, ASDTF sonuçları ile arabulucu ve taraflarla yapılan görüşmelerin sonuçları temel alınarak, test edilmiştir. Araştırmanın bulguları, akran arabuluculuğu eğitimi alan arabulucuların arabuluculuk süreci basamaklarını doğru biçimde uygulayabildiklerini ve akran çatışmalarını çözebildiklerini göstermektedir. Elde edilen bu sonuçlar, akran arabuluculuğu eğitimi programının kullanılmasına ve etkililiğine ilişkin yeterli kanıtlar olarak ele alınmış ve tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Arabuluculuk, Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programı, Akran Arabuluculuğu Becerisi

ABSTRACT

In this research the effect of peer mediation education program applied to sixth grade students of primary education on peer conflict resolution is examined. In the research, efficiency of the peer mediation education program on correctly applying the process of peer mediation and the solution of peer conflicts is tested. To this purpose, peer mediation education program each of which lasts 80 minutes and five sessions is applied to ten sixth grade students (5 boys, 5 girls). The students who are educated as peer mediators try to solve the real conflicts that their peers have experienced by using mediator process levels. During this application process, their process of solving the conflict (by having permission from targets and mediators) is recorded by video recorder. After that, mediator's correct application of mediation process levels and sufficiency in solving the peer conflicts are evaluated on Mediation Process Evaluation Observation Form (MPEOF) by watching the recordings by the researcher. Moreover, Mediation Process Evaluation Mediator Form (MPEMF) is applied to mediators and Mediation Process Evaluation Target Form (MPETF) is applied to the targets. The efficiency of the peer mediation education program is tested by using the results of MPEOF, MPEMF, MPETF and the results of the interviews with the mediators and the targets. The results of the research shows that the mediators who have educated on peer mediation, apply mediation levels correctly and they can solve the peer conflicts. These results are discussed and taken as sufficient evidents on the usefulness and effectiveness of the peer mediation education program.

Key Words: Mediation, Peer Mediation, Peer Mediation Education Program, Peer Mediation Skill

* Nuray Taştan, Yrd.Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, nuraytastan@kku.edu.tr

** Uğur Öner, Prof.Dr., Çankaya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, oner@cankaya.edu.tr

1. GİRİŞ

Çeşitli konulardaki kişiler arası çatışmalara okul ortamında; öğrenciler, öğrenci-öğretmen ve öğrenci ile diğer otorite figürü olan kişiler arasında çok fazla rastlanmaktadır[1]. Bazı öğrenciler bu çatışmalarla kolaylıkla baş edebilmektedir, ancak bazıları ise baş etmekte çok fazla yeterli olamamaktadırlar. Eğer öğrenciler günlük yaşamın akışında, karşılaştıkları çatışmaları çözerken sistemli bir biçimde sorun çözme yöntemlerini kullanabilirse, yaşanan çatışmalar ilişkilerini geliştirebilir.

Araştırma sonuçları, özellikle son yıllarda, ilköğretim ve ortaöğretim dönemindeki öğrenciler arasında şiddet, kavga, isim takma gibi istenmedik davranış biçimlerinin çok yaygın olduğunu göstermektedir[2,3]. İlköğretim ve ortaöğretim dönemi; fiziksel, bilişsel, sosyal ve psikolojik gelişimin yaşandığı kritik dönemlerdir. Ergenlik öncesi dönem olan ilköğretim döneminde ve ergenliğin yaşandığı ortaöğretim döneminde; öğrenci, yaşadığı değişimlere uyum sağlamaya çalışmakta, kimlik arayışına girmekte ve psikolojik anlamda kendini baskı altında hissedilmektedir[4,5]. Ergenliğe geçiş döneminde ve ergenlikte yaşanan değişimler ergenin akranları, öğretmenleri ve ailesi ile çatışma yaşamasına neden olmaktadır. Öğrenciler, okul ortamında, akranları ya da öğretmenleri ile yaşadıkları çatışmalarda yapıcı çözüm yollarını kullanarak çatışmaları olumlu biçimde çözemediklerinde, okulda kaliteli bir öğrenme ve öğretme ortamının, sağlıklı kişiler arası ilişkilerin yaşanma olasılığı da azalmaktadır.

Araştırmacılar, okullarda, çatışmayla olumlu biçimde başa çıkma yollarının öğretilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır[6]. Yapıcı çatışma çözme yöntemlerini kullanma becerisinin kazanılması oldukça önemlidir[7]. Öğrencilere yapıcı çatışma çözme yöntemlerini öğretmek ve çatışma çözme süreci için gerekli becerileri kazandırmak amacı ile birçok çatışma çözme eğitimi programı geliştirilmiştir ve programlar müfredat programları içinde yer alarak öğrencilere uygulanmaktadır[2].

Uygulanan bu programlardan en etkili olanlarından biri; çatışma çözme ve arabuluculuk eğitimi programıdır. *Arabuluculuk*; arabulucu adı verilen, eğitim almış, üçüncü tarafsız bir kişinin yardımı ile çatışmaların ele alındığı, bir çatışma çözme yöntemidir. Yapılan çalışmaların bulguları, gençler arasında yaşanan çatışmaların olumlu bir biçimde çözümünde kendi akranlarının arabuluculuğunun daha etkili olduğunu göstermektedir. Çünkü kendi yaşıtı olan birini

bir yetişkine oranla daha yakın hissetmektedirler[8,9]. Geliştirilen tüm çatışma çözme ve akran arabuluculuğu programlarının dayandığı temel felsefe; öğrencilerin yaşadıkları çatışmaları çözmeye, kendi denetimlerini yapabilmelerini sağlamak ve akranlarından birinin yardımı ile yapıcı çatışma çözme yollarını kullanarak çatışmalarını çözebilmeleridir [2,9].

Okullarda, çatışma çözme programları ile birlikte akran arabuluculuğu programları da uygulanarak; öğrenciler, hem olumlu çatışma çözme becerileri hem de arabuluculuk becerileri kazanmaktadır. Arabulucu öğrencilerin yetiştirilmesi, toplumda, barış ve demokrasinin yaygınlaşmasını sağlaması açısından da önemlidir. Çünkü bir arabulucunun yetişmesi; toplum yaşamının çeşitli kesitlerinde iletişim yolunu açan kişilerin var olması anlamına gelmektedir. Okullarda bu programların uygulanması; çatışmaların yapıcı bir biçimde çözümlenmesini sağlayarak öğrencilerin gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Öğrenciler öğrenme etkinliklerine daha fazla zaman ve enerji harcayabilmekte, böylece, akademik başarıları artmaktadır.

Bu çalışmada, sözü edilen gereksinimin giderilmesi hedeflenerek; önce ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerine çatışma çözme eğitimi verilmiştir ve uygulanan programın etkililiği test edilmiştir. Daha sonra çatışma çözme eğitimi alan öğrenciler içerisinde bir gruba, arabuluculuk becerileri kazandırmaya yönelik bir eğitim verilerek, akran arabulucuları yetiştirilmiştir ve bu akran arabulucularının okul içerisinde yaşanan birkaç sorunu ele alarak arabuluculuk yapmaları istenerek süreç değerlendirilmiştir ve şu sorulara yanıt aranmıştır:

İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerine uygulanan Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programı akran arabuluculuğu süreci adımlarının doğru biçimde uygulanmasında ve akran çatışmalarının çözülmesinde etkili midir?

Araştırmanın temel problemine bağlı olarak aşağıdaki denenceler geliştirilmiştir:

Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programı uygulanan ilköğretim altıncı sınıf öğrencileri, (a) akran arabuluculuğu süreci adımlarını doğru biçimde uygulayabilir (b) akran çatışmalarını çözebilir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmannın Deseni

Akran arabuluculuğu programının etkililiğinin test edilmesine ilişkin çalışma dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar:

Araştırmanın birinci aşamasında deneklere, ortalama 80 dakikalık, beş oturumdan oluşan akran arabuluculuğu eğitimi programı uygulanmıştır. İkinci aşamada arabulucu olarak yetiştirilen öğrenciler, okulda, arabulucu olarak görev yapmaya başlamışlardır. Akranlarının yaşadığı gerçek çatışmaları arabuluculuk sürecinin aşamalarını uygulayarak çözmelerine yardımcı olmuşlardır. Bu uygulama sürecinde arabulucu öğrencilerin çatışma çözme süreçleri (çatışma yaşayan tarafların izin vermesi durumunda) araştırmacı tarafından video kamera ile kaydedilmiştir. Tarafların video kamera ile kayda izin vermediği durumlarda ses kayıt cihazı ile kayıt yapılmıştır (yine taraflardan izin alınarak). Araştırmacının yardımcı arabulucu olarak yer aldığı arabuluculuk süreçlerinde başka bir psikolojik danışman video kamera ile süreci kaydetmiştir.

Araştırmacı, akran arabulucusu arabuluculuk sürecini uygularken, herhangi bir yönlendirmede bulunmamıştır ya da sürecin işleyişine müdahale etmemiştir. Araştırmacılar, arabuluculuk eğitimi veren uzmanların, akran arabuluculuğu sürecinde yardımcı arabulucu olarak görev yapabileceklerini belirtmiştir [10]. Bu çalışmada da araştırmacı, bazı arabuluculuk süreci oturumlarında, akran arabulucusunun karşısında oturarak yardımcı arabulucu olarak, gerekli gördüğü durumlarda, yönlendirmelerde bulunmuştur.

Araştırmanın üçüncü aşamasında ise; akran arabulucusu öğrencilerin arabuluculuk sürecinde çatışmaları çözmek ve her iki taraf için yararlı olacak sonuçlara ulaşmak konusunda etkililiğini test etmek amacı ile, sürecin bitiminden hemen sonra, taraflara Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Taraf Formu uygulanmıştır ve görüşme yapılmıştır. Bunun yanı sıra, akran arabulucusu öğrencilerin de sürece ilişkin değerlendirmelerini öğrenmek amacı ile, her süreç sonunda, Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Arabulucu Formu uygulanmıştır ve dönem sonunda da görüşme yapılmıştır.

Araştırmanın dördüncü aşamasında ise; araştırmacı tarafından arabuluculuk süreci bitiminde, sürecin video kaydı izlenerek (arabuluculuk sürecine katılan taraflar izin vermediğinde ses kayıtları dinlenerek) Arabuluculuk Süreci Gözlem Formu üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

Arabulucu olarak yetiştirilen öğrenciler süreç bitiminde *Akran Arabulucusu Sertifikasını* aldıktan sonra, çatışma durumlarını çözmek için, okulda, akran arabulucusu olarak görev yapmaya başlamışlardır. On arabulucunun hepsi en az bir defa arabuluculuk sürecinde akran arabulucusu olarak çatışmalarını çözmelerinde akranlarına yardımcı olmuşlardır. Bu çalışmanın kapsamında eğitim alan akran arabulucuları, okulda rehberlik servisine yansıyan on dokuz gerçek çatışma durumunda akran arabulucusu olarak görev almışlardır. Bu süreçlerin üç tanesinde, araştırmacı, yardımcı arabulucu olarak arabuluculuk sürecinde yer almıştır.

Yürütülen arabuluculuk süreçlerinden on bir tanesi video kamera ile kaydedilmiştir, kalan sekiz tanesi, tarafların sürecin video kamera ile kaydedilmesine izin vermemesi üzerine, ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Arabuluculuk sürecinin kayıtları, araştırmacı tarafından, yukarıda söz edilen Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Gözlem Formunda değerlendirilmiştir.

Araştırmacının gözlem formunu değerlendirme güvenilirliğini belirlemek için, Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında lisans ve yüksek lisans eğitimi yapmış ve doktora eğitimini sürdüren bir psikolojik danışmanın görüşüne başvurulmuştur. İkinci uzman olarak görev alan kişi; önce arabuluculuk sürecinin içeriği, aşamaları ve nasıl değerlendirme yapacağı ile ilgili olarak, araştırmacı tarafından bilgilendirilmiştir ve video kaydı olan arabuluculuk süreci uygulamalarından yedi tanesini izleyerek ASDGF üzerinde değerlendirme yapmıştır.

Araştırmada kullanılan desen Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1

Araştırma Deseni

Grup	İşlem	Sontest (ASDGF, ASDAF, ASDTF)
Deney	Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programının uygulanması	-Çatışma yaşayan taraflara ASDTF ve akran arabulucusuna ASDAF uygulanması -Araştırmacının ASDGF ile arabuluculuk süreçlerini değerlendirmesi

Çizelge 1'de görüldüğü gibi, akran arabuluculuğu eğitimi programının değerlendirilmesine ilişkin yapılan deneysel çalışma; tek grup sontest modelidir. Bu model, gelişigüzel seçilmiş bir tek gruba bağımsız değişkenin uygulanması ve sonucun bağımlı değişken üzerinde ölçülmesi (gözlenmesi) olarak tanımlanmıştır[11].

2.2. Denekler

Araştırma, 2003-2004 öğretim yılında Ankara'da bir özel okulda öğrenim gören, bu tez çalışmasının kapsamında geliştirilen çatışma çözme eğitimi programının uygulandığı yirmi bir kişilik deney grubunda yer alan, on ilköğretim altıncı sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür.

Bir araştırmanın deneysel olması ile ilgili önkoşulu yerine getirmek için deneklerin yansız seçimine özen gösterilmiştir. Ancak çalışmada yer alan deneklerin çatışma çözme ölçeğinden aldıkları puanın yüksek ve cinsiyetlerin eşit olmasına dikkat edildiği için, yansız atamada bazı sınırlılıklar olmuştur. Akran arabuluculuğu eğitimi için denek seçiminde izlenen yol aşağıda açıklanmıştır.

Uygulanan çatışma çözme eğitimi programının etkililiğini ölçmek amacı ile yapılan sontest uygulaması bittikten sonra, deney grubundaki öğrencilere akran arabuluculuğu eğitimi programı ile ilgili açıklama yapılmıştır. Yapılan açıklama sonrasında, öğrencilere bir form dağıtılarak; akran arabuluculuğu programına katılıp akran arabulucusu olmak isteyip istemediklerini "Evet İstiyorum " ya da "Hayır İstemiyorum " seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtmeleri istenmiştir.

Programa katılmaya gönüllü olan on yedi öğrencinin Çatışma Çözme Ölçeği sontest puanları en yüksek puandan en düşük puana doğru, kız ve erkeklerin puanları ayrı sütunlarda yer alacak biçimde, yazılmıştır. Sıralamaya göre erkekler arasından en yüksek puan alan öğrencilerin ilk 5'i ve yine sıralamaya göre kızlar arasından en yüksek puan alanların ilk 5'i olmak üzere toplam on öğrenci akran arabuluculuğu eğitimi programına alınmıştır. Program uygulanırken öğrencilerle tek tek ilgilenmek gerekmektedir, bu nedenle, öğrenci sayısı on ile sınırlı tutulmuştur. Arabulucu olmaya gönüllü olan ama programa dahil edilmeyen diğer yedi öğrenciye de, programın içeriği gereği on öğrencinin yer alması gerektiği bu nedenle gönüllüler arasından kura çekildiği söylenmiştir. Bu süreç uygulanarak, çalışmaya katılan deneklerin olabildiğince seçkisiz atanmasına çalışılmıştır.

2.3 Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada beş tane veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu araçlar: (1) Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Gözlem Formu, (2) Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Arabulucu Formu, (3) Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Taraf Formu, (4) Video kayıt cihazı, (5) Ses kayıt cihazı.

Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Gözlem Formu

Arabuluculuk sürecinde, akran arabulucusunun arabuluculuk sürecini doğru biçimde uygulayıp uygulamadığını test etmek amacı ile, arabuluculuk süreci basamakları ölçüt alınarak, hazırlanmıştır. ASDGF, 34 maddeden oluşmaktadır ve 1 (Hiç Uygun Değil)-5 (Çok Uygun) arasında değişen beşli derecelendirme üzerinde puanlama yapılmaktadır.

Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Arabulucu Formu

Arabuluculuk sürecinin uygun bir biçimde yürütüp yürütmediğine ilişkin olarak arabulucusunun da görüşlerini almak amacı ile, bu çalışmada kullanılmak üzere Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Arabulucu Formu hazırlanmıştır (ASDAF). Bu form da, gözlem formu gibi, arabuluculuk süreci basamakları ölçüt alınarak oluşturulmuştur. ASDAF, 34 maddeden oluşmaktadır ve 1 (Hiç Uygun Değil)-5 (Çok Uygun) arasında değişen beşli derecelendirme üzerinde puanlama yapılmaktadır.

Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Taraf Formu

Arabuluculuk sürecinin uygun bir biçimde yürütülüp yürütülmediğine ilişkin olarak tarafların da görüşlerini almak üzere, bu çalışmada kullanılmak üzere Arabuluculuk Süreci Taraf Değerlendirme Formu hazırlanmıştır (ASDTF). Bu form da ASDGF ve ASDAF gibi arabuluculuk süreci basamakları ölçüt alınarak oluşturulmuştur. ASDTF'de 34 madde yer almaktadır ve 1 (Hiç Uygun Değil)-5 (Çok Uygun) arasında değişen beşli derecelendirme üzerinde puanlama yapılmaktadır.

Video Kayıt ve Ses Kayıt Cihazı

Araştırmada, arabuluculuk sürecinin kaydı için video kamera ve ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Akran arabulucularının gerçek çatışmaları çözme süreçleri, araştırmacı tarafından, sürecin başından sonuna kadar kaydedilmiştir. Araştırmacının yardımcı arabulucu olarak yer aldığı oturumlarda, süreç, okulda görev yapan bir psikolojik danışman tarafından kaydedilmiştir. Taraflar video kamera

kaydından rahatsız olacaklarını ve bu durumda süreçte yer almayacaklarını belirttiklerinde ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan; ASDGF, ASDTSF ve ASDASF'nun analizleri, formların içerikleri farklı olduğu için, birbirinden bağımsız yapılmıştır. Bu çalışmada, tarafların ve arabulucunun süreçle ilgili görüşleri alınmakla ve değerlendirilmekle birlikte, sürecin genel değerlendirilmesinde, güvenilir olması nedeni ile, asıl ölçüt olarak araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerin analizleri alınmıştır. Yukarıda belirtildiği gibi; yedi arabuluculuk sürecinin, ASDGF ile yapılan, ikinci uzman değerlendirmesi ile araştırmacının değerlendirmesi arasındaki ilişki hesaplanmıştır; arabuluculuk sürecinin ikinci uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki ilişki $r=.87$ olarak saptanmıştır ve bu sonuç anlamlı bulunmuştur.

Ayrıca arabuluculuk sürecinin bitiminde süreçte yer alan taraflarla açık uçlu sorular sorularak yapılan görüşme ve akran arabulucuları ile öğretim yılı sonunda arabuluculuk sürecine ilişkin yapılan değerlendirme görüşmesinde sorulan açık uçlu sorular da değerlendirilmeye alınmıştır.

2.5. Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programının Genel Kapsamı

Akran arabuluculuğu eğitimi programı, arabuluculuk sürecinin içeriği, adımları ile ilgili bilgilendirme ve arabuluculuk süreci adımlarını uygulayarak, çatışma yaşayan akranların sorunlarını çözmeye yardımcı olacak beceriler kazandırmaya yönelik bir paket program niteliğindedir. Bu nedenle programın hem bilgilendirici hem de etkileşimi içeren bir beceri kazandırma programı olduğu söylenebilir. Bu programın paket program olarak hazırlanmasının nedeni, etkililiğinin deneysel olarak test edilmesi ve okullarda görev yapan psikolojik danışmanların yararlanabilmesinin sağlanmasıdır. Bu doğrultuda, programın okullarda görev yapan psikolojik danışmanlar tarafından, aynı biçimde uygulanmasını sağlamak için uygulama basamakları ayrıntılı olarak raporlaştırılmıştır.

Akran arabuluculuğu eğitimi programı oluşturulurken ilgili kuramsal görüşlerden ve benzer programlardan yararlanılmıştır. Programın amacı, öğrencileri, etkileşim içinde birbirleriyle işbirliği yaparak arabuluculuk süreci adımlarını uygulama konusunda eğitmek olduğu için; programın geliştirilmesinde ve programda yer alacak etkinliklerin oluşturulmasında bilişsel davranışçı kuramdan

ve sosyal ilişkisel kuramlardan diğer kuramlara oranla daha fazla yararlanılmıştır. Bu program büyük ölçüde daha önce geliştirilen programların ve arabuluculuk ile ilgili kitapların;

[13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,10,24,25,26,27,28] içeriklerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Akran arabuluculuğu eğitimi sırasında, arabuluculuk sürecinin her adımı, öğrenciler tarafından uygulanmıştır; uygulamalarda öğrencilerin de oluşturduğu senaryolar kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, program, büyük oranda yapılandırılmış biçimde geliştirilerek, başka uygulayıcıların da rahatlıkla uygulayabilecekleri biçimde adım adım yazılı biçime getirilmiştir. Program, her oturumun başında belirlenen amaç ve davranışsal amaçlar doğrultusunda yapılandırılmıştır, oturumlara uygun olarak belirlenen sloganlar pankart haline getirilerek görsel araç olarak kullanılmıştır. Programda her oturum öncesinde kullanılacak araçlar ve uygulama için gerekli hazırlıkların listelenmesi de uygulayıcıya kolaylık sağlayacak bir ayrıcalıktır. Bunun yanı sıra, öğrencilere, hem uygulama sırasında hem de daha sonra kullanmaları için verilen dosyalara; öğrencilerin, önemli basamakların nasıl işlediğini anımsamaları, grup yaşantılarını gözden geçirmeleri, kaydedilen ilerlemeyi görmeleri için, her oturumun araçları ve ev uygulamalarının konulması da programın etkililiğini arttıran bir uygulamadır.

Programın uygulanması süreci boyunca, her oturum ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir (öğrencilerin izni alınarak), oturum bittikten sonra araştırmacı tarafından bu kayıtlar dinlenerek, yapılan değerlendirmeler yazılı biçime getirilmiştir. Bunun yanı sıra her oturumda etkinlikler sırasında fotoğraflar çekilmiştir (öğrencilerin izni alınarak). Ayrıca, araştırma kapsamında, program uygulandıktan sonra akran arabulucusu olarak yetişen öğrencilerin, gerçek çatışmaları çözerken arabuluculuk sürecinin adımlarını uygulayışları video kamera ile kaydedilmiştir.

2.6. Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programının Genel Amaçları

Program ortalama 80 dakikalık beş oturumda grupta uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Programın tüm aşamaları tamamlandıktan sonra şu amaçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir;

1. Arabuluculuk kavramı ile ilgili bilgi sahibi olma,

2. Arabuluculuk becerilerinin kazanılması,
3. Arabuluculuk sürecinin adımlarını uygulama becerisinin kazanılması.

8. Arabuluculuk sürecinin bitirilmesi becerisi kazanma,
9. Arabuluculuk süreci anlaşmasının yazılması becerisi kazanma.

Bu adımlar:

1. Taraflarla ön görüşme yapılması
2. Fiziksel çevrenin oluşturulması
3. Rollerin ve kuralların belirlenmesi
4. Problemin tanımlanması
5. Duyguların paylaşılması
6. Çözüm bulma
7. Kapanış: Anlaşmanın yazılması

2.7. Akran Arabuluculuğu Eğitimi Programının İçeriği

- 1. Oturum:** Grubun oluşturulması, arabuluculuğa ilişkin bilgi sahibi olma:
 1. Bireysel amaç belirleme,
 2. Grupta uyulması gereken kuralları kararlaştırma,
 3. Arabuluculuk programının amacı ve içeriği ile ilgili bilgi sahibi olma,
 4. Arabuluculuk kavramı, arabuluculuk süreci ile ilgili bilgi sahibi olma.
- 2. Oturum:** Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması:
 1. Taraflarla ön görüşme becerisi kazanma,
 2. Fiziksel çevrenin oluşturulması becerisi kazanma,
 3. Arabuluculuk süreci rollerini öğrenme,
 4. Arabuluculuk süreci kurallarını öğrenme.
- 3. Oturum:** Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması:
 1. Problemi tanımlama becerisi kazanma,
 2. Duyguları paylaşma becerisi kazanma.
- 4. Oturum:** Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması:
 1. Çözüm bulma becerisi kazanma,
 2. Arabuluculuk sürecinin bitirilmesi becerisi kazanma,
 3. Arabuluculuk süreci anlaşmasının yazılması becerisi kazanma.
- 5. Oturum:** Arabuluculuk sürecinin adımlarının kavranması:
 1. Taraflarla ön görüşme becerisi kazanma,
 2. Fiziksel çevrenin oluşturulması becerisi kazanma,
 3. Arabuluculuk süreci rollerini öğrenme,
 4. Arabuluculuk süreci kurallarını öğrenme.
 5. Problemi tanımlama becerisi kazanma,
 6. Duyguları paylaşma becerisi kazanma,
 7. Çözüm seçenekleri üretme becerisi kazanma,

3. BULGULAR

Araştırmanın denencesini test etmek için, araştırmacı tarafından ASDGF üzerinde değerlendirme yapılmıştır, taraflara ASDTF, akran arabulucularına ASDAF uygulanmıştır. Bunun yanı sıra taraflarla ve akran arabulucuları ile açık uçlu soruların sorulduğu görüşme yapılmıştır.

Çizelge 2’de ASDGF, ASDTF ve ASDAF puanlarının ortalaması ve standart sapması verilmiştir. (ASDGF, ASDTF ve ASDAF’nin maddeleri arabuluculuk sürecinin adımlarını içermektedir, bu nedenle formlardaki maddelerde ifade farkı olmakla birlikte içerik aynıdır).

Çizelge 2

ASDGF, ASDAF ve ASDTF Puanlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Arabuluculuk Değerlendirme Soru Formu	n	\bar{X}	s
Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Gözlem Formu (ASDGF) (Araştırmacı tarafından doldurulmuştur)	19	130.77	7.29
Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Arabulucu Formu (ASDAF) (Akran arabulucularına uygulanmıştır)	19	137.26	9.10
Arabuluculuk Süreci Değerlendirme Taraf Formu (ASDTF) (Çatışma yaşayan taraflara uygulanmıştır)	38	123.38	11.69

Çizelge 2’de görüldüğü gibi, ASDGF puanlarının ortalaması $\bar{X} = 130.77$ ’dir, arabuluculuk sürecinin adımlarının uygulanması açısından uygunluk derecesinin ortalaması ise $\bar{X} = 3.85$ bulunmuştur. Bu durumda araştırmacının akran arabulucusunun arabuluculuk sürecine ilişkin analiz sonuçlarına bakıldığında, akran arabulucularının arabuluculuk sürecini uygulama açısından puanlarının yüksek olduğu görülmektedir.

ASDAF ortalama puanları da $\bar{X}=137.26$ 'dır, arabuluculuk sürecinin adımlarının uygulanması açısından uygunluk derecesinin ortalaması ise $\bar{X}=4.03$ bulunmuştur. Arabulucunun arabuluculuk sürecine ilişkin analiz sonuçlarına bakıldığında, akran arabulucularının arabuluculuk sürecini uygulayış biçimlerine ilişkin değerlendirme puanlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerin güvenilirliği istatistiksel olarak kanıtlandığı için akran arabulucularının arabuluculuk sürecini doğru uygulayıp uygulamadıklarını değerlendirmede asıl ölçüt olarak gözlem formu puanlarının alınmıştır. Bu nedenle her bir faktör açısından akran arabulucularının gözlem formundan aldıkları puanların aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. Yapılan analizlere göre; arabuluculuk sürecine hazırlığa ilişkin maddeleri içeren 1. faktör için $\bar{X}=47.78$, bu boyutun uygulanmasının uygunluk derecesi $\bar{X}=3.98$ bulunmuştur. 2. faktör olan problemin tanımlanması boyutunun puanlarının ortalaması $\bar{X}=22.89$, uygulanmasının uygunluk derecesi açısından bu boyutun ortalaması $\bar{X}=3.82$ 'dir. 3. faktör problemin tanımlanması boyutudur; bu boyutun puanlarının ortalaması $\bar{X}=15.31$, boyutun uygulanmasının uygunluk derecesi $\bar{X}=3.83$ bulunmuştur. 4. faktör olan duyguların paylaşılması boyutunun puanlarının ortalaması $\bar{X}=30.05$ 'dir, bu boyutun uygulanmasının uygunluk derecesi $\bar{X}=3.76$ bulunmuştur. 5. faktör problemin çözümü boyutunun puanlarının ortalaması $\bar{X}=14.74$, boyutun uygulanmasının uygunluk derecesi $\bar{X}=3.69$ 'dur.

Boyutlardan elde edilen puanların aritmetik ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, her bir boyutun arabuluculuk sürecinin basamaklarına uygun biçimde uygulandığını göstermektedir.

Akran arabulucularının açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar, akran arabulucularının hemen hemen hepsinin akran arabuluculuğu programı eğitiminin yararlı olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

Süreç sonlarında toplam 38 taraf ile ayrı ayrı görüşme yapılarak on tane açık uçlu soru sorulmuştur. Yapılan görüşmede taraflara sorulan açık uçlu sorulara verilen yanıtlar tarafların hemen hemen hepsinin akran arabulucularının ve akran arabuluculuğu

sürecinin çatışmalarını çözmeye katkısı olduğu görüşünde olduğunu göstermektedir.

4. TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada, akran arabuluculuğu eğitimi programı uygulanan ilköğretim altıncı sınıf öğrencileri, (a) akran arabuluculuğu süreci adımlarını doğru biçimde uygulayabilir (b) akran çatışmalarını çözebilir" temel denencelerinin doğrulandığı görülmüştür.

Araştırmanın denenceleri kurulurken, akran arabuluculuğu eğitimi programlarının içeriğinin, değişik kaynaklarca etkili olduğunun belirtildiği ve çeşitli araştırma bulgularının da desteklediği; teknikler, etkinlikler ve yaşantılardan oluşmasına dikkat edilmiştir.

Uygulanan akran arabuluculuğu eğitimi programının etkililiğine ilişkin yapılan istatistiksel sonuçlar, akran arabulucularının akran arabuluculuğu süreci adımlarını başarılı biçimde uygulayabildiklerini ve akran çatışmalarını çözebildiklerini göstermiştir. Araştırmacının yaptığı gözlem değerlendirmeleri, akran arabulucularının her bir akran arabuluculuğu adımını doğru biçimde uygulayarak çatışmaları çözdüğünü gösterdiği gibi, tarafların ve akran arabulucularının değerlendirme sonuçları da, akran arabulucularının akran arabuluculuğu sürecini doğru biçimde uyguladığı ve akran çatışmalarını çözmeye başarılı oldukları sonucunu doğrular niteliktedir.

Akran arabulucuları ve taraflarla yapılan ve açık uçlu soruların sorulduğu görüşmelerden elde edilen veriler de; akran arabuluculuğu eğitimi programının etkili olduğunu göstermektedir: Akran arabulucuları ile öğretim yılı sonunda, açık uçlu sorular sorularak yapılan görüşmelerde akran arabuluculuğu eğitimi programını değerlendirmeleri istendiğinde, genel olarak; çatışmaların nasıl olumlu biçimde çözümlendiğini bilmenin ve başkalarının çatışmalarını çözmenin çok güzel olduğunu, çatışma yaşayan tarafların sorunlarına çözüm bulduklarını, uygulanan akran arabuluculuğu programının akranlarının çatışmalarını çözmek için yardımcı olmalarında yeterli olduğunu, aldıkları eğitimin iletişim becerilerini geliştirdiğini ve çatışmaların olumlu biçimde nasıl çözüleceğini öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra yapılan görüşmede akran arabulucularının hemen hemen hepsi, akran arabuluculuğu sürecinin basamaklarını zorluk çekmeden uyguladıklarını, akran arabuluculuğu süreci adımlarını süreç sırasında rahatlıkla anımsadıklarını, akran arabuluculuğu eğitimi programının gelecek öğretim yılında da devam etmesini ve akran arabulucusu olarak gelecek

öğretim yılında da görev yapmayı sürdürmek istediklerini ifade etmişlerdir.

Taraflarla akran arabuluculuğu süreci sonunda yapılan görüşmelerde akran arabuluculuğu sürecini değerlendirmeleri istendiğinde, genel olarak; akran arabuluculuğu sürecinin yaşadıkları çatışmanın çözümüne katkısı olduğunu, bu sürecin çatışma yaşadığı kişi ile iletişimini kolaylaştırdığını (birbirinin sözünü kesmeden dinlemelerini, duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağladığını), yaşadıkları sorun üzerinde ayrıntılı biçimde düşünebildiklerini, akran arabulucusunun süreç boyunca güven verici ve sıcak bir iletişim kurduğunu, süreç sonunda adil ve uygulanabilir bir sonuca varıldığını, akran arabuluculuğu sürecinin çatışmaların çözümünde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Akran arabulucuları ve taraflarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler de akran arabuluculuğu programının etkili olduğu yönünde yorumları destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Girard, K. ve Koch, S. J. (1996). **Conflict resolution in the schools. A manual for educators.** San Francisco: Jossey_Bass Publishers.
- Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1994). Constructive conflict in the schools. **Journal of Social Issues**, 50 (1), 117-137.
- Carruthers, W. L., Sweeney, B., Kmita, D. ve Harris, G. (1996). Conflict resolution: An examination of the research literature and a model for program evaluation. **The School Counselor**, 44, 5-18.
- Dusek, J. B. (1987). **Adolescent development and behavior.** New Jersey: Prentice-Hall International, Inc.
- White; J. L. (1989). **The troubled adolescent.** New York: Pergaman Press.
- Johnson, D. W.ve Johnson, F. P. (2000). **Joining together: Group theory ang group skills** (7. Edition). Boston: Allyn & Bacon, A Pearson Education Company.
- Deutsch, M. (1994). Constructive conflict resolution: Principles, training, and research. **Journal of Social Issues**, 50 (1), 13-32.
- Azmitia, M. (1988). Peer interaction and problem solving: When are two heads better than one? **Child Development**, 59, 87-96.
- Gerber, S. ve Terry-Day, B. (1999). Does peer mediation really work? **Professional School Counseling**, 2 (3), 169-171.
- Schrumpf, F., Crawford, D. K. ve Bodine, R. J. (1997). **Peer mediation conflict resolution in school. Program guide** (Revised Edition). Illinois: Research Press Company.
- Karasar, N. (1984). **Bilimsel araştırma yöntemi.** (3. Baskı). Ankara: Bilim Yayınları.
- Wheeler, W. H. (1995). Conflict resolution through peer mediation. **Thrust for Educational Leadership**, 25 (3), 32-36. Retrieved October 14, 2000, Web: <http://web13.epnet.com/citation.asp?tb>.
- Conflict Resolution Resources for Schools and Youth. (1986). **Classroom managers training manual for grades 3-6.** San Francisco: The Communication Board Program, Inc.
- Conflict Resolution Resources for Schools and Youth. (1987). **Classroom conflict resolution training for elementary schools.** San Francisco: The Commucation Board Program, Inc.
- Training and Implementation Guide. (1990). **Training and implementation guide for student mediation in secondary schools.** Roma: New Mexico Center for Dispute Resolution.
- Schrumpf, F., Crawford, D. K. ve Usabel, H. C. (1991). **Peer mediation conflict resolution in schools. Student manual.** Illinois: Research Press Company.
- Smart, L. (1993). A handbook for mediators. Colorado: CDR Associates Communication.
- Sorenson, D. L. (1994). Conflict management training activities. Promoting cooperative learning and conflict resolution in middle and high schools. Minneapolis: Educational Media Corporation.
- Koenig, L. (1995). Smart discipline for the classroom. Respect and cooperation restored (Revised Edition). California: Corwin Press, Inc. A Sage Publications Company.
- Teolis, B. (1998). Ready-to-use. Conflict resolution activities for elementary students. New York: The Center for Applied Research in Education.
- Crawford, D. & Bodine, R. (1996). Conflict resolution education. A guide to

- implementing programs in school, youth-serving organisations, and community and juvenile justice setting. Program Report. Washington: U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, DC 20531.
22. Lupton-Smith, H. S., Carruthers, W. L., Flythe, R., Goettee, E. ve Modest K. H. (1996). Conflict resolution as peer mediation: Programs for elementary, middle, and high school students. *The School Counselor*, 43, 374-391.
 23. Meyer, A. L. ve Northup, W. B. (1997). What is violence prevention, anyway?. **Educational Leadership**, 54 (8), 31-44.
 24. Johnson, D. W., Johnson, R. T., Dudley, B., Mitchell, J. & Fredrickson, J. (1997). The impact of conflict resolution training on middle school students. **The Journal of Social Psychology**, 137 (1), 11-21.
 25. Teolis, B. (1998). **Ready-to-use. Conflict resolution activities for elementary students**. New York: The Center for Applied Research in Education.
 26. Öner, U. (1999). İlköğretimde rehberlik. Y. Kuzgun (Ed.), **Çatışma çözme ve arabuluculuk eğitimi** (s. 189-227). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
 27. Carrell, S. (2000). **Group exercises for adolescents. A manual for therapists**. London: Sage Publications, Inc.
 28. Shure, M. B. (2001). **I can problem solve. An interpersonal cognitive problem-solving program**. Illinois: Research Press.